Lakivaliokunnan kuuleminen 24.2.2026

Asia: HE 200/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain ja Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta

Lausuntoni yleisesti esityksestä

Kannatan hallituksen esitystä. Rikos- ja riita-asioiden sovittelu on merkittävä osa suomalaista oikeusjärjestelmää sekä tärkeässä asemassa rikosten torjunnassa. Lakisääteisen sovittelupalvelun siirtämisen sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta oikeusministeriön alaisuuteen voidaan olettaa lisäävän sovittelun käyttöä ja tunnettuutta sekä parantavan sovittelun mahdollisuuksia laajentua entisestään sosiaalisena ja korjaavana oikeuspalveluna. Oikeusministeriössä on sosiaali- ja terveysministeriötä syvällisempää ymmärrystä restoratiivisen oikeuden merkityksestä oikeusjärjestelmässä sekä käytöstä yhtenä konfliktinratkaisumenetelmänä.

Lausuntoni vaikutusten arvioinnista

Kannatan ehdotusta rikos- ja riita-asioiden sovittelun järjestämisen vastuun siirtämisestä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta Oikeuspalveluvirastolle.

Lisäksi kannatan, että sovittelutoiminnalle laissa säädetyt tehtävät säilyvät ennallaan ja pidän tärkeänä nostona, että sovittelut toteutetaan jatkossakin vapaaehtoisten sovittelijoiden avulla. Vapaaehtoiset sovittelijat ovat sekä nykyisellään että tulevaisuudessa lakisääteisen sovittelutoiminnan merkittävin resurssi sekä syy sovittelusta saataville yhteiskunnallisille säästöille.

Esityksessä oli valitettavaa, että sovittelutoimintaan kohdistuvaan rahoitukseen tai palveluiden järjestämistapaan ei ole tiedossa muutoksia tai parannuksia.

Sovittelutoiminnan hallinnonalasiirron sosiaali- ja terveysministeriöstä oikeusministeriöön vahvistuessa odotin siirron yhteydessä koko sovittelupalvelun valtiollistamista. Palveluntuottajarakenteen säilyminen ennallaan usean palveluntuottajan alaisuudessa ei ole järkevää taloudenhoitoa eikä edistä yhdenmukaisen tai tasalaatuisen palvelun tuottamista, ja toivon, että sovittelutoiminnan valtiollistamista ja koko henkilöstön siirtämistä Oikeuspalveluviraston alaisuuteen edistetään tulevaisuudessa.

Ehdotukset palvelujen järjestämisvelvollisuudesta ja valvonnasta (Sovittelulaki 7 ja 7a §)

Kommenttini ehdotuksesta

Kannatan ehdotusta, jonka mukaan Oikeuspalveluvirastolle kuuluu osana järjestämisvelvollisuutta sovittelun ohjaaminen, seuranta ja kehittäminen. Lakisääteisen sovittelutoiminnan kehittäminen on välttämätöntä, ja on tärkeää, että velvollisuudesta on säädetty lailla. Myös sovittelutoiminnan seuranta on oleellista sovittelun vaikutusten arvioimiseksi ja mittaamiseksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on aiemmin julkaissut sovittelutoiminnasta vuosittaiset tilastoraportit, ja esimerkiksi niiden korvaaminen on jatkossa tärkeää toiminnan seurannan ylläpitämiseksi.

Ehdotukset neuvottelukuntaa koskeviksi muutoksiksi (Sovittelulaki 6 §)

Kommenttini ehdotuksesta

Neuvottelukunnan ehdotettu rooli sovittelutoiminnan valtakunnallisen kehittämisen tukena ja yhteistyön edistämisessä on hyvä. Neuvottelukuntaa on pidetty tärkeänä elimenä sovittelulain koko voimassaolon ajan. Neuvottelukunnan asettaminen harkinnanvaraiseksi ei siis ole kannatettavaa.

Jatkossakin on perusteltua säilyttää sovittelutoiminnasta irrallinen, mutta kuitenkin keskeisistä tahoista koostuva verkosto, jolla on näkemystä sovittelutoiminnan kehittämisestä ja laadun parantamisesta. Oikeuspalveluviraston rooli sovittelutoimintaa valvovana, ohjaavana ja kehittävänä tahona on kannatettava ehdotus, mutta neuvottelukunnan olisi hyvä toimia suosituksia antavana ja yhteistyötä edistävänä tahona jatkossakin. Neuvottelukunnan jäsenet ovat olleet toimintaan sitoutuneita eikä ole perusteltua luopua toimivasta laajasta verkostosta, josta neuvottelukunta muodostuu.

Ehdotukset tietojensaantioikeudesta (Sovittelulaki 15, 16 ja 25 §)

Kommenttini ehdotuksesta

Ehdotus on odotettu ja tärkeä täsmennys sovittelulakiin. Aloitteentekijöillä on jo nykyisellääänkin ollut mahdollisuus antaa tarvittavat tiedot sovittelualoitteeseen kuuluvista osapuolista sovittelutoimistolle, mutta käytännön tasolla monet aloitteentekijät, esimerkiksi koulut ja opetusalan ammattilaiset, ovat olleet pidättäytyväisiä tietojen luovutuksessa, sillä laki on ollut epämääräinen tietojen luovuttamisen sallittavuudesta. On ensisijaisen tärkeää turvata sovittelutoimistojen tiedonsaantioikeus sekä täsmentää sovittelutoimistojen oikeutta saada välttämättömiä tietoja salassapitosäännösten estämättä. Sovittelualoitteiden tekemisen pitää olla helppoa ja selkeää jatkossakin, jotta palvelu pysyy saavutettavana kaikille.

Ehdotukset julkisuuslain soveltamisesta (Sovittelulaki 20 §)

Kommenttini ehdotuksesta

Pidän ehdotusta kannatettavana. On perusteltua soveltaa julkisuuslakia samassa laajuudessa kaikkiin palveluntuottajiin, sillä kaikilla on samat laissa säädetyt tehtävät. Ehdotus yhdenmukaistaa eri sovittelutoimistojen oikeuksia ja velvollisuuksia.

Ehdotukset siirtymäsäännöksiksi (Sovittelulaki)

Kommenttini ehdotuksesta

Kannatan ehdotusta. Sovittelutietojärjestelmä Sopun käyttö on turvattava myös siirtymävaiheessa, ja on huolehdittava, ettei tietojärjestelmän käyttöön tule katkoksia, jotka vaikuttavat sovittelutoimistojen työhön tai asiakkaiden tietojen käsittelyyn.

Ehdotus talous- ja velkaneuvonnan erottamiseksi oikeusaputoimistoista (Laki Oikeuspalveluvirastosta 1, 2, 4 ja 9 §)

Kommenttini ehdotuksesta

Talous- ja velkaneuvonnan lisäksi myös sovittelupalveluille on perusteltua erottaa samankaltainen selkeä ja itsenäinen rakenne Oikeuspalveluviraston alaisuudessa.

Ehdotus esteellisyyssäännöksistä (13 §)

Kommenttini ehdotuksesta

Ei lausuttavaa.

Ehdotus asiakkaan ohjaamiseksi toiseen toimistoon mm. esteellisyystilanteissa (14 §)

Kommenttini ehdotuksesta

Ei lausuttavaa.

Ehdotus Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimiston johtajaa koskeviksi säännöksiksi (4, 9 ja 15 §)

Kommenttini ehdotuksesta

Ei lausuttavaa.

Muita huomioita:

Vapaaehtoiset sovittelijat ovat lakisääteisen rikos- ja riita-asioiden sovittelun tärkein resurssi myös hallinnonalasiirron jälkeen. Sovittelutoiminnasta saatavat yhteiskunnalliset säästöt syntyvät sovittelijoista. Sovittelijoiden asemasta myös oikeusministeriön alaisuudessa on huolehdittava. Vapaaehtoisille sovittelijoille on jatkossakin tarjottava laadukasta koulutusta, korvattava toiminnasta aiheutuvat kulut sekä antaa riittävät resurssit vaativan vapaaehtoistyön tekemiseen. Sovittelijoilla on nykyisellään ollut mahdollista osallistua ajoittain lisäksi kehittämistyöhön sekä valtakunnallisiin tapahtumiin, ja on tärkeää säilyttää edellä mainitut mahdollisuudet ja resurssit myös oikeusministeriössä.

Sovittelutoiminnan valtiollistaminen ja järjestäminen yhden organisaation alaisuudessa toisi palveluun paljon kaivattua yhteistä rakennetta ja tasalaatuisuutta ympäri Suomen. Toiminnan valtiollistaminen yhtenäistäisi sekä henkilöstön että asiakkaiden asemaa. Tällä hetkellä sovittelutoimistot ja henkilöstö ovat hyvin erilaisissa asemissa eri palveluntuottajien alaisuudessa sekä asiakkaiden saama palvelu on hyvin vaihtelevaa eri taustaorganisaatioiden resursseista ja säädöksistä johtuen. Sovittelutoiminnan valtiollistaminen mahdollistaisi nykyisten palvelurakenteiden kriittisen tarkastelun sekä sovittelutoiminnan muovaamisen entistä kustannustehokkaammaksi.

Sovittelutoiminnan valtionavustuksen jakamisperusteet tulisi saada uudistettua ensi tilassa, sillä sovittelutoiminnalle myönnetyt resurssit eli vuosittain jaettava valtionavustus jakautuu epätasaisesti eri sovittelutoimistoille. Valtionavustuksen jakoperusteet ovat vanhentuneet eikä niissä oteta huomioon monia seikkoja, joilla on tänä päivänä oleellista vaikutusta sovittelutoimistojen tarvitsemiin vuosittaisiin resursseihin. Esimerkiksi sovittelutoimistojen vastaanottamaa sovittelualoitemäärää, eli sovittelutoimistojen vuosittaista työmäärää, ei tällä hetkellä huomioida valtionavustuksen toimistokohtaisessa suuruudessa.

Sovittelulakia muutetaan nyt välttämättömin osin tulevaan hallinnonalasiirtoon liittyen, mutta olisi tarpeellista päivittää ja täsmentää sovittelulakia muiltakin osin. Sovittelulaki on edelleen monista kohdin tarpeettoman väljä ja aiheuttaa osittain epämääräistä ja ontuvaa lain tulkintaa. Sovittelulain laajempi tarkastelu ja epäkohtien uudelleen muotoilu olisi palvelun laadun turvaamiseksi tärkeää uudestaan heti lähitulevaisuudessa.

Lausunnon antaja

Turussa 20.2.2026

Nina Koistinen
johtava sovitteluohjaaja vs.